

David Joris

**Vant Ooch || synen aart eñ eygen=||schaft: beide hoe verderffe||lijcken ende
kostelijc=||ken heth is.|| ... ||**

Rostock: Dietz, Ludwig, 1545

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1012772918>

Druck Freier Zugang

In Theol. unigeb.

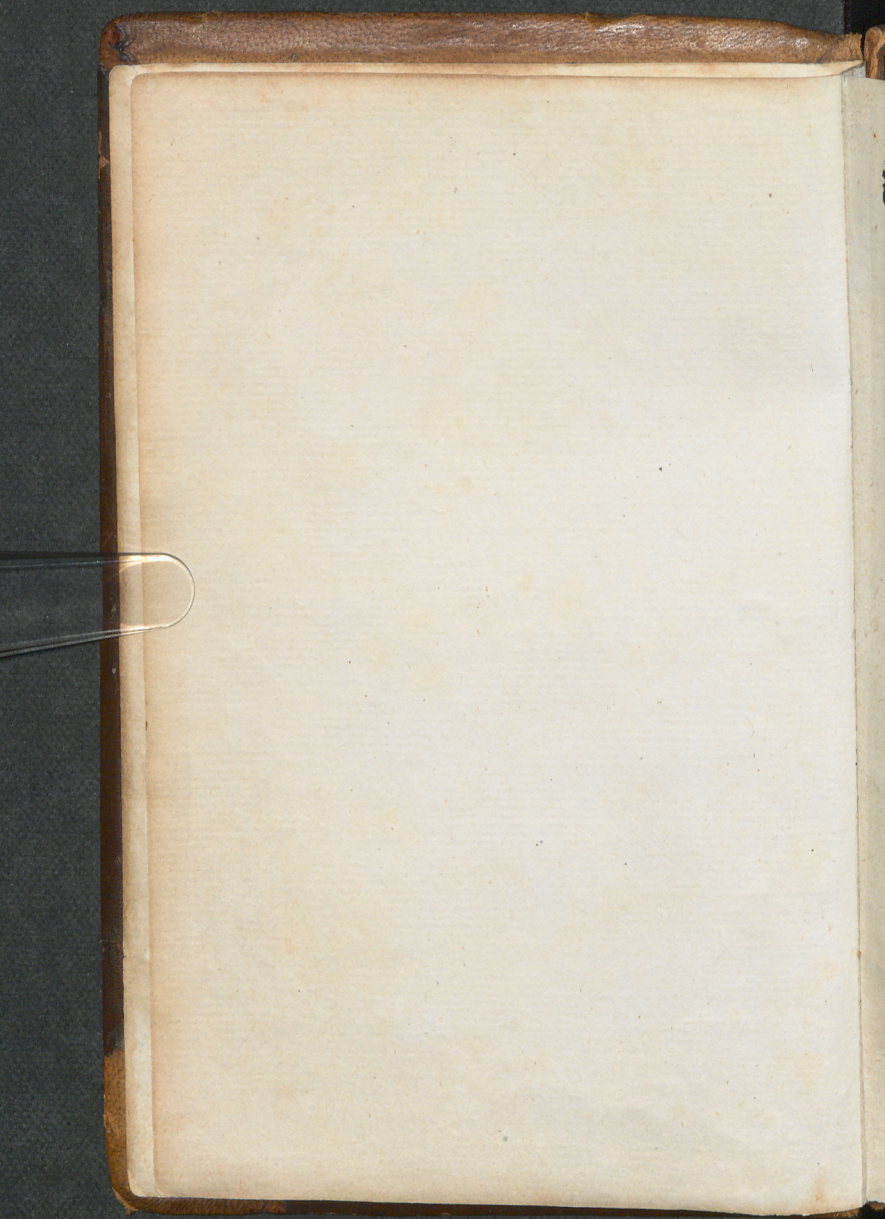
In diese ~~unigeb.~~
unigeb.

33

(M. 3107. O. 1-20.)

Rara

<R> F4-6554¹⁻²⁰

¶ Vant Doch

lynen aart en eygens
schaft : beide hoe verderffe
lijcken ende kostelijc
ken heth is.

Dat Doch is des ly
chaems licht: Soet eenuuldich
is / soe is het ghantze lychaem
licht. Ist oenerst quaet/off
schalck / soe ist gantze
lycham doncker
Math 6.

1. Blatt
Doch

1. Blatt
Doch

1. Blatt
Doch

1. Blatt
Doch

1. Blatt
Doch

1. Blatt
Doch

1. Blatt
Doch

1. Blatt
Doch

1. Blatt
Doch

1. Blatt
Doch

1. Blatt
Doch

1. Blatt
Doch

Vhoe seer boos en verderf
felijcken dinc is een schale
Voch oder slim ghesichte.
Niet en vjnde ick schaedes
lijcker ende arger onder alle
geschaepen oder gemaecte
dinghen als een quaet vers

feert Voch totter verderffnisse.

Dat Voch ist beghintzel alles verstandes
van goet ende quaet dat in een yegelick waert
in op ghaet alle dinc ten ghoede off te quaede
voerseet ende beschickt.

Dat Voch ist licht des lichaems/in en dor
welcken smenschen leuen ende lust des verstandes
opghaet. Ist datter wt off onderghaet/soe
vergaet daer mede tganze lichaem/en die mensche
schint sijn glorie niet meer dar.

Ist datter ooch/ een licht des lichaems/
duyster is/ soe en kant lichaem/ dat die duyster
nissen in sich seluen is/ anders niet ghesijn: is
soenuuoldich onmoegelijcker yect goets te bes
kennen/swige te doen/al geheel doot en vreems
vant leuen ende licht sonder tgesichte off tooch
des lichaems.

Tooch is gerecht mach niet ongelijcks off
onrecht gelyden/ naust te wachten / alder eerst
ende haestichst gherecht. Soet oeverst verkeert
oder slim wert beduechtet ende liechtet: werckt
niet dan alle ongerechtheit.

Tooch heeft de kentnisse alder dingen in
a ij goet

gót en quāt tot beholdinge des lichaems: alles
voerseende/ verso:gende ende regierende tot be
waeringe des lijffs int licht/ in welcken het als
een Heere tlychaem voert verderuen als een
man sijn wijs by sijn der hant beholt.

Dat ooch deint ende vorkomt/ seg ick/ dat
lichaem als een vaeder sijn kijnt ende een man
sijn wijs: want tis een hooft des lichaems:
t kleinste ligh/ nochtans het grootste/ dat hōchst
ende laechst vaeren/ sich seluen verheffen ende
veroytmoedygen kan nae synen wille.

Dat ooch ist suuerste ende reinste: weder
om het alder onsuuerste ende onreynste: lieft
sijn eygen gesichte/ niet een anders/ niet seg ick
dan dat hem gelijck is/ om hem seluen.

Het ooch is tedelste gerechtichste ende bes
trecklickste wesen des ghantschen lijffs: weder
om tonedelste/ ongerechtichste en schuwelickste
onbetrecklijckste dinck van allen dingen. Wārt
tselue Godlijck opgaet/ daer wert dat leuen
verlicht/ tonuergancelijcke wesen anden dach
gebracht de ewige lieffde der wijsheit ghesen
die kentenysse vertoont/ ende dat verstant aller
dingen waergenoemē. Waer ouerst tseluigenz
toe en komt off in sijn ankompst geweygert off
verhindert wert/ daer is niet dan blijntheit/
dwalinge en duysternisse/ die doot met alle ver
derffenisse.

Dat ooch ist snelste ende scharpste / moes
gendichste dinck/ dat minst verdraegen/ gheen
onghes

3
ongelijckheit off tegenheit gelyden mach. Het
doergrondet/ fiet/ kent ende weet al dinc/ ge-
lijck dat zeloorsche oor al dinc verhoort/ vers-
neemt ende begrijpt. Ende gelijck het onmoes-
gelijck is dat sonder tooch yect kan gheweeten/
gemaectt off ontmaectt werden/ soe ist oick in
possibel dattet lichaem sonder thoofft bestaen
wüff sonder haeren man sijn off welgaë mach
Vorder: Euen gelijck het eenen wijnranck gaet
die niet in sijn wijnstock en blijfft/ off als een
mensch sonder hoofft/ soe ist lichaem dat niet
in sijn ooch/ off een wüff de niet by haeren man
en blijfft.

Nu ist van noden/ tot mijnder meeninge
te koemen/ wat Doch/ wat Hoofft/ wat lys-
chaem/ wat man en wüff ick met die benaemes-
lijcke voergenoemde dingen heb willen wispre-
ken: want die lichaemelijcke eerdische wterlicke
dingen sijn niet de meeste/ profyten weiniche-
mer die hemelsche innerlijcke/ welck alleen die
S E E R E anschouwen/ gelijck de mensch deers-
dissche/ gheefft. Siewyl dat wterlijcke ooge
hier dan alleen dat lichaem/ ende daer die mens-
sche ouer heerschet/ besorghet: van ghelijck het
hoofft/ die man sijn wüff/ ist maer een lichaem-
lijcke oeffeninge/ die wel wterlijck den mensch
sonder niet den S E E R E en berreff. Mer
wat glorie oder gewin heeft dit by Godt: Sd
dat rechte waere wesen dat daer dör beteickent
ende wt ghesproocken werth niet voele meer

a iij anseens

anfeens ende achtyngte en heeft / om welckes
willen de Mensche gheschaepen en gemaeckt is.

Sonder twyuel / naedien God die mens
sche tot een oprecht wesen gheschaepen / tot alle
ghoede wercken wtuerdoeren. door synen Ebristum
(Tooch / hoeft ende de man van all) alsoe
geschickt ende beroepen: derhaluen onder sijn
gehoorsaemheit gestelt heeft / wil hy dat sulcks
sonder onderlaet ter herten ghenoomen / daer
nae alle dingen gericht ende toe beleyt wert /
op dat alle wat daer toe of onder niet en komt /
noch by en blijft / tseluige buyten hem off son
der hem geschent / verloren en verdoemt wer
die: soe lichtelijck te gheloeuen / by experencie
off onderuindinge te weten is / Naemelijck /
ant ooch des menschen / dat hy sonder die niet
sijn en mach / noch dat lichaem sonder thoofft /
alsoe die Vron sonder Man: want sy van den
Man foemen / oder doer hem off van hem sijn
moet die sy is.

Soe wie dan een goet waerachtich Ooch
hoofft / man oder heere heeft / die mach toeseen
dat hy gheen van dien en verlaete / sonder wel
wachte / daer onder / by en vast an bliue. Waer
mede dat men een ooch off ghesichte verliesen
mach / is boeuen gemelt / Naemelijck / met sijn
tegenheit oder ongelijckheit: niet met sijn licht
oder gesichte / sonder wel met duisternisse. Dan
euen soe dat wewendich sy ist van gelijck in we
dich. En want de man thoofft en dat ooch der
vrou

4
vrouwen is / false n3 dör haer selfs / sonder dör
haers mans oogge seen / te wecten / op hem / niet
op een ander gedenccken / willen ende doen nae
synen sin. Euen soet lichaem thoofft sonder te
genheit geboechsaeem te wille / alle tijt bereit en
toegeneicht staet. Seg ick dit om vleisch der on
uerbooriener mannen ende vrouwen / off om
des menschen? oder om Christus ende der ges
meinten / willen: Voerwaer daerom moetet sijn
falt ander sijn naeuolginge te recht ordentlijck
ghehebben konnen. Want theefft Godt bes
haecht dat hy in allen den voerganck solde hebs
ben: ende dattet alles doer hem verandert / vee
nieuwot ende gebetert / te rechte solde gebracht
worden.

Soe neemt nu alle daer waer oeder dñn
meeste acht op : doet v vlijth / ernsticheit jae
al v beste daer toe / dat gy Godt in uwer herte
boeuen alle dingen eer / loff ende prijs gheefft
niet v seluen / Naemelijck / dat ghy sijn woort /
wil werck ende voernemen amendet ende ghes
luct toe wenschet sonder tegenheit. Waer ghy
suymelijck bist datstu dñn seluen dan verklaes
gest / oordelt ende beschuldicht: soe en suldy niet
verklaecht verordelt / off beschuldicht werden
voer hem in synen groeten dach. Nemet ter hee
ten alle die goetwillich onder die bescherminge
des alderhoochsten / onder die schaeduwe des
almachtigen sijn wilt.

Steeckt nu alle dñn schalck oogge weeder
Christum

Wam is de
eerste / tooch/
hooft en hees
te van alle mē
schen Christus
danderde.

Christum wt/ ende laet v (die sijn Bruyt off on
der sijn bescherminge sijn wilt) van sijn der hant
beleyden/ met sijn oogen allene behoeden/ jas
neerstelijck daer in holden/ straffen ende beris
pen / proeuen ende ondersoecken : op dat ghy
sonder dat niet en verdwaelt / sijn ghedachten
niet en ontvreeemt/ ende den wech van hem ges
misset: Want sijn gedachten ende wegghen sijn/
dat gijt verstaet/ niet als die vroe : sijn ooghen
sijn licht ende geen duysternisse/ goet ende niet
quāt/ enich vuldich en niet dubbelt oder schalck
al ist dat hy die schalcheit daer mede doer sicht/
weet ende kent/ soe ist tot ghoet / nootlijck ons
vanden quaeden toe verhoeden / voer toerders
uen te bewaeren: ons den hy / seg ick / naerste
lijck in sijn oge holt. Swelck hy an genen vrecm
den oder verkeerden/ mer sijn alderlieffsten oes
der vroomsten dōt/ anden welcken sijn ziele een
goet behaegen off welgeuallen heeft.

Soe hoort nu beyde man ende wijff der
een oprecht trou herte heeft/ nae dijn **H E E**
R E Godt ende Vaeder. Laet v sijn waeckende
ooge welbeuallen/ sijn opseer therte verblyden
en niet bedroeuē: want hy een zeloozsch Godt/
een vreselijck liefhebber/ een verterende vuir der
lyeffden is/ wil v (de sijn der lieffden een toege
neycht willich danckbaer herte bewijst) neerste
lijck in sijn oge holden/ ende dy nae sijn mynnē
de herte leeren hoe gy voer hem wandelen/ nae
synen sin leuen oder doen sult. Op dat gy hem
behachelijck werdest.

Der

5

Der nu een hoerachtich / trouweloos on
gerechtrich herte hefft / sal tgerichte ooge doer
sijn dubbeleerde ghesichte ende eyghen lieffde/
weet ick wel / niet gelyden off verdraegen Fon
nen / om het steruen ende deruen haers oogens
lustens ende begeerte des vleissches / haer vers
kiesinge ende leuen: welck sy hier beholden en
niet verliesen willen: hoewel sijt in weinich bes
holden in voelen verliese: te weten / tijtlijck seen
ende ewich daer meede quijtghaen. Waert dat
sy dan daer meede alleen die ewige vruechde/
dat alderwellustichste / leuen ende vrede oock
wech en quijt waeren / niet meer sijn en solden
soe hadt (hoe groot het van aenseen is) te min
der scheel. Dan nu sullen sy die ewige vruecht
niet alleen in die vergancelijcke verliesen / mer
een ewige droeffnisse / rouwe / leet en alle pyn
ne des herten daer voer ghemoeten ende waers
achtich ontfangen: tsal sich soe beunden.

Querst wie sijn herte goet tot synen **HE**
RE ende Godt is / hem ende gheenen anderen
meenende oder lieuende sy / sal sijn waeckende
Voge ouer hem beminnen / daer op te rustiger
en beter te vreden sijn / als sijn Heere met hem
beweert / den hy alleen belyeuen wil ende moet /
geen andere. Want dyen hy verkoeren / byder
slippen genoemen / hem seluen in handen ouer
gegeuen / alle trouw hulde ende gehoorsaemheit
belooft / als sijn hooft ende bescherminge scul
dich is / sal hijt jimmer (sonder yeet ghroots
a v daer

daer an duncken te doen) sonder anseer van
vaeder ende moeder/ ist suster off broeder/ sey
ge yemants vreemts / moeten bewysen.

Soe heeft die mensch teghen synen Chris
stum/ ghelijck een vrouwe weder haeren man
niet te seggen/ te dencken/ off wyder te sorgen/
dan hoe hy/ als sy/ sijn herte genoeg behaegen
ende te wille gheuochelijck sijn sal ende dat hy
haer voersie/ versorge/ bedencke ende voir alle
misual ende ghewelt behoede nae alle sijn vers
moegen.

Soe hy dan sijn lieffde trouwelick teghen
haer bewijst/ ende haer sijn herte begeert gelijck
te maecten Derhaluen hem opdoet tegen haer
alle synen verborghen sin ende wille haer kont te
doen/ op dat sij weten mochte ende doen/ om
hem in vreden sonder toorn te holden/ als een
eenich herte ende ghelijcken sin ende wille met
hem: Siet soe heeft hy daer hy oder sy onme
gebeden/ nae ghelopen ende om ghewenscher
heft. Want dat is des heren of desmans werck
an die Vrouwe: dat sy tot synen sin ende wille
koeme met vrywilliger vroelijcker herten.

Soe sy dat oick wil/ soe sal sy scherpelijck
op sijn wille ende woort ghemerck neemen/ op
sijn ooghe acht hebben moeten/ op dat sy niet en
wil oder doe dat hem myshaecht oder sijn ooghe
quaelijck beualt/ salt ende moeter geerne hebbē
dat hy haer berispt/ strafft ende onderwijst nā
sijn herte: tot welck (om dat int ghoede ghelijck
te werz

te werden) sy segge ick haer begeuen heeft. Dan
 ist dat sy (doer eenen verkeerden/valschen/vers
 leydenden geest/ den welcken sy versacckt ende
 verswozen heeft) by haer ghoede voernemen
 niet en blijft/ soe neemt sy sijn ghoede woor
 quaelick op /sijn ernstige lieffde in haet /sijn
 sozge ende nâscen al verkeert:had lieuer dat hy
 se vergaet/ onberispt al bewerden lyet:want sy
 wandelt in duysternisse/ ende heeft ter seluer
 tijt meer lust an quaetheit (welck haer ooghen
 verblint heeft ende daer hâr verderuinge inne
 staet) dan ant ghoet: soe beualt hy haer (soe hy
 tgoede an haer versoeckt ende jnden sin teghen
 is) hoe langher hoe min/ om dat sy al tijt meer
 van sijn aart ende geest verscheyden wert.

Derhaluen sal en moet nu by al wat man
 lijck ende floeck van geest is/ tooch oever tlych
 aem niet moegen gesloeten/ mer wackerlijck op
 gedaen werden/ niet toe laeten sluyten/sluyme
 ren noch slaepen/ aldielijc de bosc geest te vers
 deruen wt is. Doch kant off macht vanden die
 de rechte herder/ thooft/ here oeder de man is
 niet gelaeten werden/ vermitz het hem angaet
 set hy sijn leuen daer voer. Dan dat doet hy/de
 de schaepen oder daer hy oever gestelt is niet ey
 gen sijn/ niet/ want die soeckt alleen hem selue
 niet enen anderen:dârom vliet hy voerden ver
 deruer/wiens dienaer hy meer of lieuer is dan
 die beholder des leuens.

Nu staet hier te vraegen off die heerder/
 Here

Beere/ Man off hoofft oick sijn ſorge en eerns
ſtachticheit bewijft tegen die gheenen dic niet
van ſynen ſchaepen oder lydtmaeten en sijn?
Antwoort: Soe mennich ſich onder hem beges
uen hebben / die eens ſchaeps habijt draegen
ende byden herder off onder thoofft als een
ander lich des lichaems (daer die ene heerlijck
dander onheerlijck; deen eerlijck / dander oneers
lijck aff is) mede holden / weydet hy gelyckes
lijck met ſynen ſtocke onder een cudde; en dat
ſeluyge bewyft Godt die alderhoochste teghen
ons allen van gelyck ſonder eenich wt neemen
hy laet sijn Sonne / Naemelijck / sijn wijsheit
en lyeffde oeverden quaeden als oeverden gods
den opgaen: wil oick dat wy hem van aarde ge
lyck werden. Vorder / bewyset die Beere doer
alle vruchten/daer voele quaede onder den goe
den beuonden werden: die/hoewel sy vast niet
doegen/lijckewel inder gedaente tot opt hooch
ste en laetste/ als men ſe bynnen verſoect / ops
wassen en daer onder ghereeckent werden. En
dat is dat ons die Beere doer dat parabel ghes
leert/van gelyck te doen gewilt heeft/ Names
lijck/ dat wy die quaede neffens de goede ſullen
blyuen laeten/niet haeten off wt roden bis den
oegft daer is/dan wil hy sijn Engelen (de sulcs
kes alles kennen) daer toe ſenden/die weyte oer
der terwe alſdan in sijn ſchuyre vergaederen.
Vorder: wertet dor dat parabel van gelyck be
weſen: Namelyck/ dat rijcke Gods is ghelijck
een nette

een nette/daermen alderley gaedynghe van vis-
 schen mede vangt: dwelck vernult sūde sy op-
 trecken opden ocuer / sitten ende vergaederen
 die goede visschen in haer vaten / die quaeden
 werpen sy wech. Alsoe salt geschieden int einde
 deser werle. Die Engelen sullen wtgaen en de
 quaede schieden van die rechtaerdige/ en sul-
 len se in den ouen des vuys werpen / daer sal
 syn weeninge en kryselijnghe der tanden. Daers
 om wacht hem elck te ordelen / swyge sijn hant
 daer an te leggen / die niet voele arger geordelt
 sijn wil. Dan soeckt yemant sijn lust ende wels
 gevallen te seer / die scheppe die anden **HRE**
R in sijn gebieden oder wille te doen. En wie
 dat doet / sal hem seluen haeren ende wederstan
 niet een ander / mer wel de quaerheit / de in hem
 soe wel is als in een ander. Waert dat yegelijck
 sulcks an hem seluen soe wel saege ende mis-
 haechde als in een andere.

Wat dan voer alle verderuinge / schande
 ende schaede beschudt oder beschermt / te recht
 geleert en geleit sijn wil / dat begeeff hem onder
 een eenich waeckende ooch : onder een eenuul-
 dich oprecht getrou herte / oder een eenige wār-
 achtige goede geest en woort Christi / ende laete
 hem daer van bestuyren / regieren / maenieren
 leiden ende onderwysen / wie boeuen gemelt is
 off hy moet in hem seluen vergaen inder ewic-
 heit. Daer voer dat eenyge waeckende zeloers-
 sche Doch sorghe draecht : ons allen behoeden
 ende

ende voert eewyghē verderuen bewaeren wil/
tot loene sijnder heerlicheit.

Daerom / wat sich daer onder begheuen
heeft / dat blyue daer by : niet by een andere.
Deen en dencke weder den anderen niet archge
lijck / off en see niet schalkelijck: Dat is / slae op
niemants een oogge jnt quāde tot verderuinge/
dan wel jnt goede ter beringhe / op dat gy nie
mants herte en stelet / eñ Gods woort eñ werck
niet in yemant en weert. Siet toe ick segt v:
Weest alle jndachtich wat gy yegelijck vōr hem
seluen / eñ niet wat een ander / schuldich is: ten
sy tot vermaeninge eñ onderwysinge tot recht
uaerdicheit. Want ten sullē oick niet alle hooff
den / halsen / scholderen / armen of beenen jnt lys
chaem Christi mögen sijn : elck hefft sijn orde
ninge / maete / regel ende gestaltenisse nae sijn
werck ende fracht.

Derhaluen salmen niet archelijck teghen
den anderen dencken off segghen: Waerom en
doet off en is die niet als die: dan vermoechdijē
soe doets. Is hy synen heer off meester opter
eerden onghehoersaem off ontrou / siet toe dat
gijē Godt vanden hemel niet beuondē en wert
Daerom ordelt niet eenen anderen wt haet off
nijt ten quaeden om wech ende quijt te sijn/
mer v seluen: op dat gy / seg ick / niet en sondē
get. Beholt eñ verdoemt niet : eñ gy de
goet doet / niet de beholden wert

igoet geschiet / sult lof eñ
cere ontfangen.

ANNO: 1545.

Register

1. van menniger leijart des menschen vianit
2. waarom die dot den Alden bitter gevalt den den jüngen
3. Strave ende ferre
4. Strave ende ferre
5. Strave ende ferre
6. wardo die mensch van goedt geschapen, is
7. vermaninge en sekerre, om het g van Goedt te Cissen En Begeren
8. hodie mensch van Goedt gevalt en op wat mannier hie wederom to goedt te brengen
9. van dat vergaen en navolgen blieven en vergaen moet
10. stemlick gesproken so bena be com merde sielen
11. warning en ferre
12. En richt en Goetlick kind der tucht beide vor oet en jüng

13. van Godes en Des menschen
Kennis, samps harden. bejder
voert brengen
14. hoe hie sien moet die gebott
en overiecht over en Ander
rechtlick heben of bringen mach
15. vant Och sien art en Eigenschaps
16. Wie men voert en van herten
frouwen en bie den hant
nemen &
17. homen sich in desen gevarlichen
tiden inder weelt hebben
en dragen sall
18. en onder schiet te kennen die
vrom en onvrome &
19. van die ongerechte en ge-
rechte prädicanten
20. van dat rechte ware Sion
en jerusalem. en warhachtig
Bericht

vann maniger hrij art des mensche vanden
warom die doot den Alden bittend falt dan
den Jongen

Araffe unde huer dat 1

Araffe unde huer dat 2

Araffe unde huer dat 3

war to an vni die mensche van G yschard
Iff

ho die mensche van G yschallen

van dat veygen an na volgen blinen unde
veygen moet

tot den benamden veygen siken

warwinge unde huer

en recht en godlike kind knicht

van Gb und des menschen Pentnis 13. lest.

ho die sijn moet die gebot en onyge 14

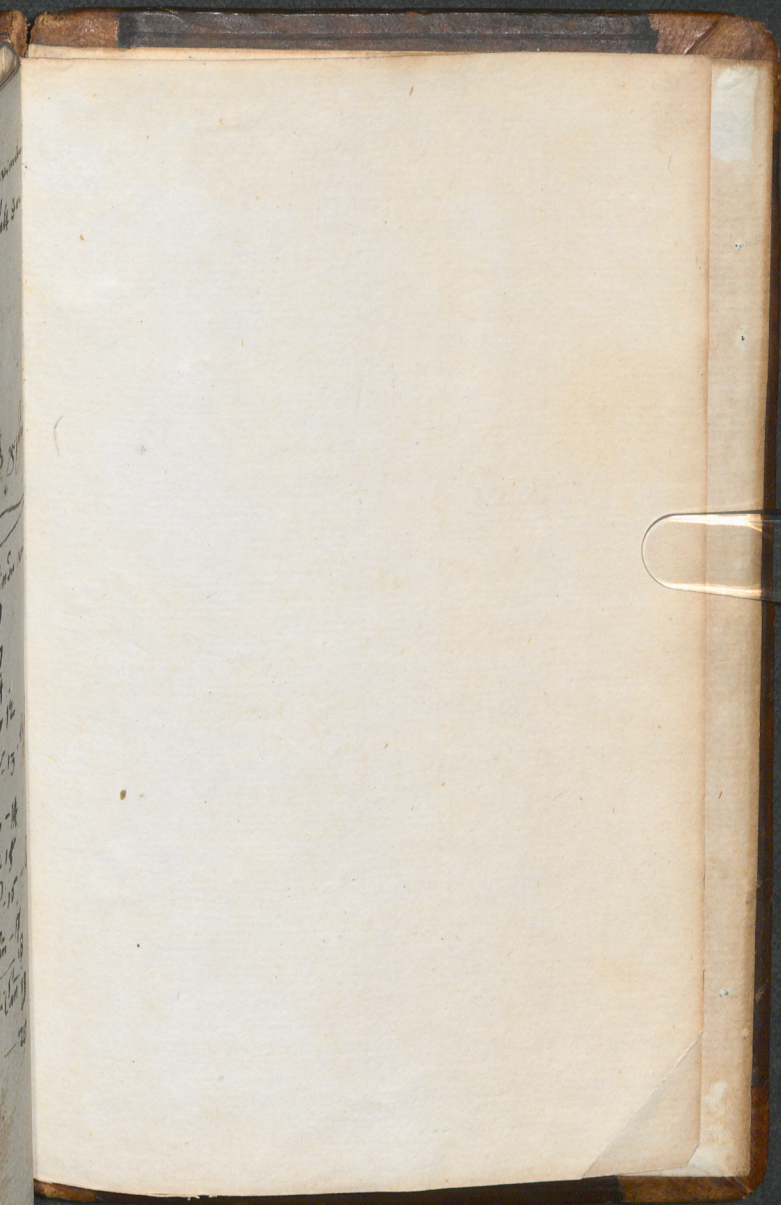
vant oye sijn out en ygesoffe 15

wie men vortan van garten bocher 15. lest

ho men sijn tot die sijn tijden sijn 17

een aff sijnwinge
van die veygen en yge yge die van 18

vant rust sijn unde Jerusaleum 19

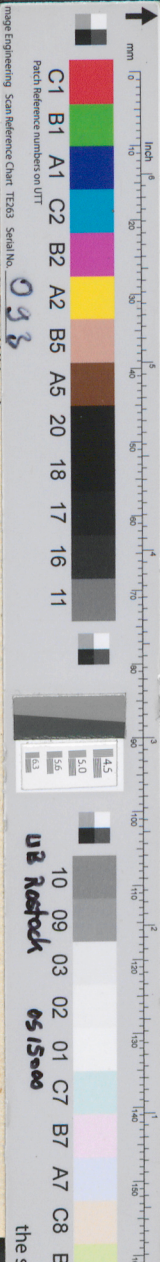

XX Tractate,
Rostock,
1539-1545.

Ff-

6554¹-20

Psalm
Zesai
Wien j
ende kl
sullende
sent wa
wt den
een mac
volck. **E**
Zesai.

nt oick inder hoochten der berghen/
n/ vruchtbaer ende swaer ghelaeden
at sijn geruisch / wie den Ederen op
/ sijn sal / die vanden windt beroert
soe salt toenemen ende wassen inden
ie dat gras opten velde.

er wort hier die Schrifftgeleerde gez
ter die Raetsbeer/ die een veruoegen
baer blyuen die meisters die de jonge
Daer en sult ghy niet seen een volck
nder dieper spraecken / off in hoeger
menschē / diemen niet verstaen en
een vreemder tonge/ diemen niet be
f vermercken kan/ als wel een rechte
raecke wten monde Gods inder waer
en jnt herte ende niet allene in de oren
naemelijck/ in Zion: Demen dan glo
chynende seen sal/ een hoofstade ont
rijlijcker scesten. Daer sullen dijn D
usaelem seen / die heerlijcke Woening
utte die nimmermeer en sall veruoert
ckt werden / als well voertijts ghes
want sy foemen sijn tot die rechte vol
entenisse des ewigen waerheits een
s Heilighen hemelschen verstants
aer gheen loogen off bed:och toe en
re inder ewicheit achter afstan mōt.
erstaen by een kint ende man/ dat ten
te leyden ende wijs te maecken is/
wit ende wit swart: goet quaet ende
quaet

maet goe
niet tot di
men. Que
lic: Off
ze werlt d
nochtas be
nisse der
m Geest
lij by allen
men ende
reck/ bede
Kiel der
Dit syn
wren Die
sy der
m
Der h
groep/d
men/ wie
yren: ja
huwel
da